

Peruko hegoalde pobreak lurra du aldarrikatzen eta egurra du jasotzen

Pasa den abendutik Perun gertatzen ari diren istiluak, herrialdearen egoera politiko ahularekin lotu dituzte munduko hedabide nagusiek. Pedro Castillo presidente ezkertiarren noraeza, haren kargugabetzea, Andeetako eskualdeetako herritarren altxamendua eta haien kontrako errepresioa... Atzean baina, lurraren lapurretari loturiko zauri sakon bat dagoela erakusten du inken osteko historia kolonial arrazistak.

 URKO APAOLAZA AVILA

Polizia herritarrak erreprimitzen Chaon, errepede Panamerikarrean, abenduaren 15ean. Azpiegiturak blokeatzea da protesta egiteko bide nagusietako bat Perun, meatzaritza eta elikadura multinazionalen lehengaiak esportatzea eragozteko. / ARGAZKIA: AP

Mundu honetan egin behar du-
dan gauza bakarra da pozik
bizitzea, eta hori lortuko dut
lurrak kentzen ez badizki-
date”. Halaxe idatzi zuen Francis Beau-
mont poeta ezagunak XVII. mendeko
Ingalaterran, lur komunalen hesitzea
eta pribatizatzea hasi zenean. Mende
hori amaitzerako erreinuaren zortziren
batek baino ez zion eusten basoz estalia.
Gorputzen desjabetze masibo bat ere
izan zen Ingalaterrako *enclosure* hura:
pribatizazioaz gain, ekarri zuen lurrik
gabeko milaka lagun gosetuk Ipar Ame-
rikako kolonietan amaitzea, euren esku-
lana esklabotza baldintzetan salduta.

Poetak duela lau mende pozik bizi-
tzeko behar zuena, gaur egun ere behar
beharrezkoa dela ikusten ari gara, ho-
rregatik lurraren jabetzaren inguruko
borrokak ugaritzen ari dira munduko
txoko askotan. Hego Amerikan, Peruk
eta Brasilek bizi dituzten egoera poli-
tiko eta sozial desegonkorrek zerikusi
zuzena dute kolonialismoaren garaian
zein XXI. mendean lurren arpilatzeak
utzitako ondorioekin, herritar xeheek
eta komunitateek oraindik oroimenean
baitute iraganean oinarrizko ondare
hori denona izan zen garaia.

DEFORESTAZIOAREN PARIAK

Pozik bizitzeko “egunean hiru otordu”
gutxienez beharko liriateke Luiz Inácio
Lula da Silvaren esanetan, eta hori da
hitzeman diena brasildarrei, bere hiru-
garren agintaldiko presidente kargua
hartu berritan: “Gure lehen helburua
izango da 33 milioi pertsona gosepe-
tik erreskatatzea”, esan zuen Langileen
Alderdiko buruak Brazilian emandako
hitzaldian, aurreko presidente Jair Bol-
sonaro ultraeskuindar negazionista,
homofobo eta antiabortistak hegazkina
hartuta AEBetarako ospa egiten zuen
bitartean.

Baina horretarako Lulak badaki, diru
publikoa ondo kudeatzeaz aparte, Bra-
silek duen baliabide komun nagusiena
zaindu beharko duela, bere lurrak eta
oihanak: “Brasilek ez du deforestaziorik
behar nekazal muga estrategikoak za-
baltzeko”, ohartarazi du. Bolsonaroren
agintaldiaren amaieran oihanen soilteza
%150 baino gehiago hazi zen, 10.000 ki-
lometro koadro gainditzerraino, hainbat
hedabidetan irakurri ahal izan dugunez.
Auskalo horietatik zenbat diren jato-
rriko herri indigenek mendeetan zehar
ehizarako eta biziraupenerako zaindu-
takoak.

Brasilen bezala Perun, deforestazioa da indigenen lur komunalak ilegalki bereganatu eta pribatizatzeke metodo nagusietako bat multinazionalentzat.

Castillok egindako akats ugariak baliatu nahi izan ditu Peruko eskuinak bere irudia desgastatzeko

Oihan tropikal eta lur komunalenga-
nako mehatxua ez da Brasileria muga-
tzen. Perun ere antzera daude. Duela
hilabete inguru, Santa Clarako Uchunya
komunitate natiboak eta Shipo-Koni-
bo herri indigenak salaketa jarri zuten
Ekonomia Lankidetzeta eta Garapenerako
Antolakundean Louis Dreyfus Company
(LDC) multinazional frantziarraren kon-
tra, palma olioaren bere hornitzailea

den Ocho Sur konpainia Amazonaseko
euren antzinako lurrez jabetu delako
legez kanpo, eta 12.000 hektarea oihan
suntsitu dituelako. LDC-k nekazal pro-
duktuak prozesatzeko munduko inperio
handienetako bat dauka, eta irakurlea
bere webgunean sartzan bada, “inguru-
menaren eta tokiko komunitateen gara-
penaren aldeko” mezu panpox bat aur-
kituko du. Hain justu, publizitate *berde*
faltsua erabiltzeagatik ere salatu dute
indigenek.

ISTILU LARRIAK PERUKO HEGOALDE POBREAN

Baina zer espero genezake azken zazi-
pi urteetan sei presidente izan dituen
Peru bezalako herrialde batean? Pasa
den abenduan istiluak lehertu ziren, Pe-
dro Castillo presidente ezkertiarrek par-
lamentua ixtea agindu eta hauteskun-
de konstituziogileak deitu zituenean.
Kongresuak kargutik berehala kendu
eta atxilotua izan zen, eta bere orde-
z Dina Boluarte Zegarra presidenteordea
jarri zen, protestan ari ziren herritarren

Abenduaren 8an milaka herritar irten ziren kalera Perun, Pedro Castillo estatuburua askatu eta hauteskunde konstituziogileak eskatzeko. Mobilizazio jendetsuenak eta istilu larrienak Peruko hegoaldean izan dira, Castillok 2021ean boto gehien lortu zuen Andeetako eskualde indigenetan.

kontrako errepresio basatia eta hildako ugari eraginez. Eguberriak igarota istiluak berpiztu egin dira. Lerrook idazteko unean poliziek Juliaca hirian –Limatik 1.300 kilometrora– hamazazpi lagun sarraskituak zituzten jadanik, eta Cuscon Remo Candia nekazal buruzagia hil berri dute, *Ojo Público* hedabide independenteak azaldu duenez. Boluarte eta bere ministro batzuk “genodizioagatik” iker-tuak izaten ari dira ondorioz.

2021eko ekainean Castillo bezalako landa eremuko irakasle ketxua hiztun umil batek Keiko Fujimori ahaltsuari hauteskundeak irabazteak ez zen inolaz ere yankien gustuko izan, eta haren kontrako *lawfare* edo gerra juridikoa etengabea izan da geroztik. Peruko presidentek egindako akats ugariak –ustelkeriaz zikindutako ministroak etengabe aldatzea, besteak beste– ederki baliatu ditu eskuinak, oposiziotik zein prentsa horitik Castilloren irudia desgastatzeko.

Baina hala ere, abenduaren 8an milaka lagunek aireportuak eta errepedeak blokatu zituzten *rondero* ohiaren aska-

Andeetan inkak nagusi zirenean, lur komunalak ‘ayllu’ izeneko komunitateetan partekatzen zituzten

tasuna eskatu –70eko hamarkadan Peruko landa gunean ganadua lapurretatik babesteko sorturiko erakunde autonomoak dira *errondak*– eta “parlamentu ustela” desegitea eskatzeko. Horietako asko hegoaldeko andetarrak dira, Cusco, Arequipa eta Puno bezalako nekazal eskualdeetakoak, hain justu duela urte eta erdi botoen bidez Castillo presidentetzara eraman zutenak.

KOLONAURREKO “KOMUNISMORA” ITZULERA?

“Nekazariaren auzia, lurraren arazoa, oso presente dago gaur egun oraindik Perun, eta ez dago alderdi politikorik ez gobernurik konponbidea emango dionik”, azaldu du Luis Mora ekintzaileak *Presenza albiste-agentzia sozialean, Peru: problemas de fondo* (“Peru: sakoneko arazoak”) artikuluan. Bere esanetan, Castilloren alde atera dira “lurretik desjabetutako” probintzietako milaka lagun, eta nekazariekin dagoen arazoaren oroimen historikoa ekarri dute gogora, 1492an europarrak iritsi eta lur hoberenak eskuratu zituztenetik behin eta berriz azaleratu dena. Izan ere, kolonaurreko garaian bes-tela ziren gauzak askoren aburuz.

Andeetan inkak nagusi zirenean, lur komunalak –Euskal Herrian Zilegi mendien antzekoak– *ayllu* izeneko komunitateetan partekatzen zituzten, eta figura hori erabili zuen José Carlos Mariátegui (1894-1930) pentsalari marxista perutarrek XX. mendean “komunismo indigena” defendatzeko. *Le Monde Di-*

plomatique-n Mariáteguiren ideia hori laburbildu du Paul Guillibert Paris-Nanterre Unibertsitateko filosofia irakasleak, *Races, classes et plateaux andins* (“Arrazak, klaseak eta goi-lautada andetarrak”) izenburupean. Mariáteguik pentsatzen zuen Hego Amerikako arrazakeria postkoloniala ez zela soilik arazo moral bat, materiala ere bai: lurraren gaineko kontrolak bermatzen du “zurien botere inperialista”, eta horregatik, indigenen berezko aldarrikapena izan da lantzen duten lurrarena.

Duela bost mende, Amerikaren konkista aurretik, *ayllu*-etako ardurak familien artean banatu eta lurra kolektiboki lantzen ziren; askoren aburuz komunismoarekin parekatu zitekeen sistema hori. “Baina Mariáteguik ez du jatorrizko komunitate hori leialki erreproduzitu nahi –dio Guillibertek bere artikuluan–, alderantziz, beretzako, bizirauteko baliabideak ematen dituen lurraren bereganatze kolektiboak suposatu behar luke eredu zahar bat berrasmatzea gizarte berri batean”.

Lurra, kolonialismoa, naturaren ustiaketa, kapitalismoa... Guillibertek tesia egin du gai horien inguruan, eta liburua ere argitaratu du: *Terre et capital. Pour un communisme du vivant* (“Lurra eta kapitala. Bizidunen komunismo baten alde”). 2022ko otsailean Tolosako Okzitaniako Terra Nova liburutegian izan zen lana aurkezten eta osorik ikus daite-

Anglo American multinazionalak Quelloveco (Moquegua) meatzean inbertsio handiak egin ditu, baina hango komunitateei apenas iritsi zaie etekinetatik ezer, eta Asana erreka kutsatu du esplotazioak.

Meatzaritza eta deforestazioaren ondorioz, Perun bizi dituzten gatazken %67 ingurumenari loturik daude

ke bere hitzaldia sarean, TV Bruits web telebista asoziatiboari esker. Pentsalari perutarren ideiei heltzen die berriz ere: “Mariáteguirentzat gizarte kolonialaren arrazismoa senidetuta dago lanaren banaketarekin; natiboei ordura arte lurrarekin zuten erlazioa ukatu zitzaie, euren lan eskua salgai jar zezaten esplotazio handietan sasi-esklabotza egoeran”. Lurraren galera horrek, gainera, lotura zuzena izan zuen naturaren suntsiketarekin, Guillibertek argitzen duenez.

ORBAN GORRIAK meatzaritza enpresentzat ustiaketa kontzesioak eman dituzten lurraldeak dira. CooperAcción GKEren webgunean urtez urteko kopuruak eskaintzen dituzte, eta 2018an –azkeneko datua hori da–, Peruko lurraldearen 14% baino gehiago meatzaritza ustiaketarako baimenduta dagoela kalkulatu dute.

Peru hegoaldean, Andeetako eskualde eta hiri asko kolore gorri inguratuta ageri dira. Hor daude meatzaritza esplotazio nagusienak, Txinako multinazionalen esku dagoen Las Bambas meatze erraldoia kasu (Apurimac), eta toki horietan izaten ari dira mobilizazio handienak.

OJO PUBLICO

José Carlos Mariátegui pentsalari marxista perutarrentzat, Hego Amerikako arrazakeria postkoloniala ez zen soilik arazo moral bat, materiala ere bai, lurrari loturikoa.

ESTRAKTIBISTEN BIOLENTZIA

Konkistatzaileek ederki asko jarri zuten praktikan aurretik Europako herri-tar desjabetuei egindakotik ikasitakoa. Eta segitzen dute burua lehengo lepotik ukaiten, multinazionalentzat mineralak eta metalak erauzteko, naturaren eta osasunaren kaltetan –perutarren %25 ur edangarririk gabe bizi da, Ox-

fam elkartearen arabera– Peru, munduko hirugarren kobre ekoizle nagusia bilakatu da oso denbora gutxian, baina horrek aberastasun gutxi eta arazo ugari ekarri ditu hangoentzat: herrialdean dauden gatazken %67 ingurumenari loturik daude. Datuok eta askoz gehiago eman ditu Raquel Neyra Lima-ko La Molina nekazal unibertsitateko

ekonomialari eta ekologia politikoan adituak, *Conflictos socioambientales en el Perú. Violencia y extractivismo* (“Ingurumen eta gizarte gatazka Perun. Biolentzia eta estraktibismoa”) liburuan.

Neyrak erakusten du zeinen erraz eskuratu ditzakeen meatzaritza enpresa batek ustiatu nahi dituen lurak: “Kontzesioak edozein tokitan ematen dira, berdin du herrixkak, basoak, nekazal lurak edo komunitate indigenen bizitokiak diren”, dio ekonomialariak.

Horretarako, aurretik enpresak terrenoak erosi behar ditu, baina nekazariak nekez dakienez hainbeste izerdiz landutako lurraren azpian kapitalismoak irrikatzen duen material bat dagoela, lau sos nahikoa dira horretarako. Gainera, nekazariak lur horren jabe dela erakutsi behar du, eta Neyraren arabera Peruko Gobernuak legalki aitorturiko 10.529 komunitateen artean 6.538k baino ez dute jabetza titulua, eta horietatik %72 gaizki idatzita daude: “Konparatzen baditugu kontzesioen eta pobreziaren arteko mapak, konturatuko gara erauzketa proiektuak populazio indigena dagoen gune pobreenetan kokatzen direla”. Erresistitzen ditunen kontra, berriz, indarkeria erabiltzen dute eliteek, dela prentsaren bidez kriminalizatuz edo polizia bidaliz.

Peruko asteotako leherketa sozialak eta Boluarteren gobernuaren erreazioak zerikusi zuzena dute lurra bereganatzeko dagoen lehia bortitzarekin –irakasgaiak berdin balio lezake Lapurdiko Arbonarako edo Nafarroako Erdizerako–. Agian horrela uler liteke Apurimac, Cusco, Ayacucho edo Juliaca biztanleen artean dagoen ezinegona: lurak kendu badizkiete, nola bizi pozik? ●

ZINKUNEGI OPTIKA

Hernani 23 · 20004 Donostia
 T. 943 420 624
 info@zinkunegioptika.com
 www.zinkunegioptika.com

f i